

Δρ. Ιωάννας Χ. Τσαγκαράκη

Παγκοσμιοποίηση και εκπαίδευση.

1. Παγκοσμιοποίηση

Η έννοια της παγκοσμιοποίησης ως προς το περιεχόμενο και το χαρακτήρα της παραμένει ασαφής. Συνήθως ταυτίζεται άμεσα ή έμμεσα με τις επιπτώσεις των τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας στην κοινωνική και οικονομική οργάνωση των σύγχρονων κοινωνιών¹. «Ιδεο-τυπικά» η παγκοσμιοποίηση περιλαμβάνει την ελεύθερη και απρόσκοπτη διακίνηση ανθρώπων, ιδεών και αγαθών σε παγκόσμιο επίπεδο. Επομένως δεν υφίστανται τεχνικοί, κοινωνικοί, πολιτικοί, θεσμικοί και πολιτισμικοί περιορισμοί, που έχουν αποκρυσταλλωθεί στο έθνος-κράτος.

Η παγκοσμιοποίηση αφορά στο μέλλον, που μας παρουσιάζεται συνήθως με δύο διαφορετικά πρόσωπα: ένα θετικό και ένα αρνητικό². Έτσι λοιπόν και για την παγκοσμιοποίηση υπάρχουν δύο ορισμοί, ο ένας αφορά στα επιχειρήματα υπέρ της παγκοσμιοποίησης και ο άλλος στις αντιρρήσεις για την παγκοσμιοποίηση. Το να είναι κανείς υπέρ ή κατά της παγκοσμιοποίησης είναι το ίδιο άτοπο, όσο και το να υποστηρίζει ότι είναι υπέρ ή κατά της βροχής. Η παγκοσμιοποίηση είναι ένα φυσικό φαινόμενο, που δημιούργησε η τεχνολογία και δεν πρόκειται να φύγει, αν δεν μας αρέσει.

Πρέπει όμως να αγωνιστούμε υπέρ μιας δίκαιης παγκοσμιοποίησης, που θα πραγματοποιηθεί για το καλό των λαών και όχι για τα συμφέροντα των επιχειρήσεων. Δυστυχώς όμως μέχρι σήμερα κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να συμβαίνει. Από την άλλη οι αντιδράσεις των πολέμιων της παγκοσμιοποίησης, είναι τυχαίο ότι προέρχονται από αυτούς που δεν μοιράζονται τα κέρδη, ή οφείλονται στην αδικία της παγκοσμιοποίησης; Και ο αρθρογράφος καταλήγει: «Ο καθένας για τον εαυτό του λοιπόν».

2. Διαπολιτισμική εκπαίδευση

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι η διαπολιτισμική προσέγγιση στο χώρο της εκπαίδευσης, η διαπολιτισμική επικοινωνία στην εκπαίδευση, που έχει ως στόχο την κατάργηση των διακρίσεων, την αλληλοαποδοχή, την αλληλεγγύη και απευθύνεται στο σύνολο του πληθυσμού κάθε χώρας και όχι μόνον στις μειονότητες³.

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση συμβάλλει στην επίλυση προβλημάτων των μετακινούμενων πληθυσμών στη χώρα υποδοχής και αφορά στα εκπαιδευτικά προγράμματα για το σύνολο της εκπαίδευσης της χώρας υποδοχής. Οι αρχές του διαπολιτισμικού μοντέλου είναι: η ενσυναίσθηση, η αλληλεγγύη, ο σεβασμός στην πολιτισμική ετερότητα, η εξάλειψη του εθνικιστικού τρόπου σκέψης και η απαλλαγή από εθνικά στερεότυπα και προκαταλήψεις.

¹ Ρομπόλη, Σ. – Δημουλά, Κ. «Παγκοσμιοποίηση», *Σχολείο και Αγορά Εργασίας*. Στο: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pyijpA11cecJ:users.sch.gr> (προσπελάστηκε στις 23-11-2010).

² Επιτήδειος, Γ. *Δύο ορισμοί για την παγκοσμιοποίηση*. Στο: <http://www.gepiti.com/filoi/articles/global.htm> (προσπελάστηκε στις 19-11-2010).

³ Γεωργογιάννης, Π. *Διαπολιτισμικότητα και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*.(2008).Στο: Π. Γεωργογιάννης (επιμελ.) *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Βηματισμοί για μια αλλαγή στην εκπαίδευση. Τόμος 7^{ος}* Πάτρα 2008 σ.σ. 31-41.

Η διαφορά μεταξύ διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και πολυπολιτισμικής προσέγγισης έγκειται στο ότι η πρώτη στηρίζεται στο άτομο ως μέλος μιας κοινωνίας, ενώ η δεύτερη στηρίζεται στην πολυπολιτισμική κοινωνία. Στην Ελλάδα ο όρος διαπολιτισμική εκπαίδευση εμφανίστηκε στη δεκαετία του 1980, με την ένταξη των παιδιών των παλιννοστούντων στα ελληνικά σχολεία και απευθυνόταν αποκλειστικά και μόνον στις μειονοτικές ομάδες. Σήμερα η διαπολιτισμική εκπαίδευση αναφέρεται σε κάθε ιδιαιτερότητα (εκπαιδευτική, κοινωνική, πολιτιστική ή μορφωτική) και ασχολείται με την ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο της χώρας υποδοχής.

Έργο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι η ισότιμη αντιμετώπιση όλων των ατόμων και ομάδων που συναντιούνται πολιτισμικά στα πλαίσια της κοινής τους πορείας για συνύπαρξη και ειρηνική συμβίωση⁴.

3. Διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης και διαπολιτισμική εκπαίδευση

3.1. Οικονομική διάσταση της παγκοσμιοποίησης

Κατά βάση η παγκοσμιοποίηση αναφέρεται στο χαρακτήρα των οικονομικών σχέσεων και ειδικότερα στις διεθνείς κινήσεις του χρηματιστικού κεφαλαίου, συνεπικουρούμενων από την ψηφιακή τεχνολογία και την εικονική πραγματικότητα του διαδικτύου⁵. Από όλες τις διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης, ως πρωτεύουσα αναδεικνύεται η οικονομική, όπου ταυτίζεται με τη νέα φάση της διεθνοποίησης του κεφαλαίου, κατά την οποία κυρίαρχο ρόλο έχει η ελευθερία στην κίνηση κεφαλαίων και ειδικότερα του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου. Στη διεθνοποίηση αυτή του κεφαλαίου, επικρατούν οντότητες ευρύτερες του έθνους-κράτους, αρχές νεοφιλελεύθερες, επικράτηση των κανόνων της αγοράς, μετατροπή του κράτους πρόνοιας σε φιλανθρωπικό, επίτευξη υψηλών επιπέδων παραγωγικότητας, με τη στρατηγική της ανταγωνιστικότητας-ποσότητας και όχι της ανταγωνιστικότητας-ποιότητας.

Η διευρυνόμενη και διαπλεκόμενη όμως οικονομία, ως φορέας της παγκοσμιοποίησης, βρίσκεται σε αντίθεση με την πολιτική, η οποία είναι η αιτία των συγκρούσεων-πολέμων μεταξύ των εθνών-κρατών, οπότε μια ελπιδοφόρα προοπτική είναι ότι η κατάργησή τους (των κρατών) θα φέρει την παγκόσμια ειρήνη⁶. Η ανάπτυξη δηλαδή του παγκόσμιου εμπορίου θα υποκαταστήσει τον πόλεμο. Ξεχνούν όμως την ύπαρξη του «ζωτικού συμφέροντος», που είναι κοινή και για την οικονομία και για την πολιτική. Γι' αυτό το λόγο δεν έχουν επιτευχθεί μέχρι τώρα αυτές οι προσδοκίες.

3.2. Κοινωνική διάσταση της παγκοσμιοποίησης

Στο κοινωνικό επίπεδο η παγκοσμιοποίηση αναφέρεται στην επικράτηση κοινών μορφών κοινωνικής οργάνωσης, την έντονη αλληλεξάρτηση των κοινωνιών, αλλά και την παρουσία κοινών προβλημάτων, όπως είναι η μετανάστευση, η μόλυνση

⁴ Λέκκας, Α.-Μαρκέτου, Μ. (2008) Διαπολιτισμική Εκπαίδευση στο Δημοτικό Σχολείο. Θεωρία και εφαρμογή. Στο: Π. Γεωργιάννης (επιμελ.) *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Βηματισμοί για μια αλλαγή στην Εκπαίδευση. Τόμος 7^{ος}* Πάτρα 2008 σ.σ. 81-88.

⁵ Ρομπόλη, Σ. – Δημουλά, Κ. «Παγκοσμιοποίηση», *Σχολείο και Αγορά Εργασίας*. Στο: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pyijpA11cecJ:users.sch.gr> (προσπελάστηκε στις 23-11-2010).

⁶ Κονδύλης, Π. *Η παγκοσμιοποίηση ως ιδεολογική κατασκευή*. Στο: <http://kondylis.wordpress.com/2009/01/06/mondialisation/> (προσπελάστηκε στις 19-11-2010).

του περιβάλλοντος, οι ασθένειες που πλήττουν μεγάλα τμήματα του πληθυσμού ανά τον κόσμο (aids, καρκίνος), η εγκληματικότητα και τα ναρκωτικά⁷.

Ταυτόχρονα χαρακτηρίζεται από έντονες διαφορές, όπως είναι η υπογεννητικότητα στις αναπτυγμένες χώρες, σε αντίθεση με την υπερ-γεννητικότητα στις υπανάπτυκτες, η συγκέντρωση του παγκόσμιου πλούτου σε πολύ μικρό αριθμό χωρών και ατόμων, τόσο στο παγκόσμιο επίπεδο, όσο και στο εσωτερικό των αναπτυγμένων χωρών, η υποαπασχόληση, η ανεργία και η ανασφάλεια μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού, καθώς και τα νέα μεταναστευτικά ρεύματα.

3.3. Πολιτισμική διάσταση της παγκοσμιοποίησης

Στο πολιτισμικό επίπεδο η παγκοσμιοποίηση ταυτίζεται με την αλλαγή του τρόπου σκέψης των ανθρώπων στη βάση της ενιαίας και μοναδικής σκέψης, όπου χάρη στην ψηφιακή τεχνολογία, η πλανητική διάσταση είναι κυρίαρχο στοιχείο στον καθορισμό των δράσεων και των αντιλήψεων των ατόμων⁸.

Η εξίσωση συνθηκών και σκοπών ζωής εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης θεωρείται κατά μία έννοια ως πρόδρομος ειρηνικών εξελίξεων⁹. Λέγεται ότι οι ψυχοπνευματικές συνέπειες θα συμβάλλουν στην αποδυνάμωση των εθνικών πολιτισμών και επομένως των συγκρούσεων, που οφείλονται σε εθνικές και πολιτισμικές αιτίες. Αν η οικουμενική εξίσωση του τρόπου ζωής των ανθρώπων θα διαμορφώσει αναγκαστικά έναν ενιαίο παγκόσμιο πολιτισμό, δεν το γνωρίζουμε. Αν όμως αυτό γίνει πραγματικότητα, ο παγκόσμιος αυτός πολιτισμός, θα ήταν εγγύηση ειρήνης, μόνον αν οι προηγούμενοι πόλεμοι είχαν γίνει μεταξύ εθνικά και πολιτισμικά διαφορετικών συλλογικών υποκειμένων. Όμως η περίπτωση των εμφυλίων πολέμων είναι πολύ συνηθισμένη στην ιστορία και εξάλλου οι πόλεμοι είναι φαινόμενο πολύ παλαιότερο από τα εθνικά κράτη.

3.4. Παγκοσμιοποίηση και εκπαίδευση

Η παγκοσμιοποίηση δημιουργεί νέα δεδομένα στις σχολικές μονάδες, στις οποίες διαφοροποιείται η σχέση μεταξύ των εκπαιδευτικών και μεταξύ αυτών και των μαθητών, όπως και η σχέση των μαθητών με τα βιβλία και τα εποπτικά μέσα και όλα αυτά με σαφώς λιγότερα ιεραρχικά επίπεδα, ευελιξία δράσης, αλλά και ασάφεια¹⁰. Έτσι αναπτύσσεται μια δυναμική σχέση μεταξύ υπεύθυνα αυτόνομων στελεχών, που αναγνωρίζουν τα οφέλη της πειθαρχίας και όπου η διεύθυνση αξιοποιεί το χάρισμα της αποδοτικής σκέψης τους, ενώ δημιουργείται μια μορφή ενσωμάτωσης εκπαιδευτικών και μαθητών με βάση την αντίληψη της αλληλοδιείσδυσης του ατομικού στο κοινωνικό και χωρίς πάντως να ακυρώνεται ο λειτουργικός ρόλος της διεύθυνσης.

⁷ Ρομπόλη, Σ. – Δημουλά, Κ. «Παγκοσμιοποίηση», *Σχολείο και Αγορά Εργασίας*. Στο: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pyijpA11cecJ:users.sch.gr> (προσπελάστηκε στις 23-11-2010).

⁸ Ρομπόλη, Σ. – Δημουλά, Κ. «Παγκοσμιοποίηση», *Σχολείο και Αγορά Εργασίας*. Στο: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pyijpA11cecJ:users.sch.gr> (προσπελάστηκε στις 23-11-2010).

⁹ Κονδύλης, Π. *Η παγκοσμιοποίηση ως ιδεολογική κατασκευή*. Στο: <http://kondylis.wordpress.com/2009/01/06/mondialisation/> (προσπελάστηκε στις 19-11-2010).

¹⁰ Καλεράντε, Ε. Από τη διεύθυνση του τυπικού σχολείου στη διεύθυνση της πολύπλοκης σχολικής μονάδας. Δομικές αναδιατάξεις και επαναπροσδιορισμοί όλων. (2010). Στο: Π. Γεωργογιάννης (επιμेल.) *Στελέχη Εκπαίδευσης και Αξιολόγηση. Βηματισμοί για μια αλλαγή στην εκπαίδευση. Τόμος 14^{ος}*. Πάτρα 2010 σ.σ. 187-193.

Το σχολείο σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης αποκτά μεγαλύτερη σύνδεση και εξάρτηση από τις οικονομικές προτεραιότητες και της προτεραιότητες της αγοράς εργασίας για την απασχόληση¹¹, δίνει έμφαση στην επαγγελματική διάσταση των παρεχόμενων γνώσεων, αποκτά μεγαλύτερη ευελιξία και προσαρμοστικότητα τόσο στο περιεχόμενο, με ευέλικτα αναλυτικά προγράμματα, όσο και στη διοίκηση του εκπαιδευτικού έργου, με συμμετοχή εκπροσώπων της τοπικής κοινωνίας στη ρύθμιση ζητημάτων του.

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και στην κοινωνία της γνώσης είναι περισσότερο από ποτέ αναγκαίο το σχολείο της κριτικής, αναλυτικής και συνθετικής ικανότητας, το σχολείο της ουσιαστικής γνώσης. Οι αλλαγές στο σύστημα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στην προοπτική της δια βίου μάθησης, προϋποθέτουν το συστηματικό σχεδιασμό με τη συμμετοχή όλων των συντελεστών της εκπαίδευσης, για την ποιοτική αναβάθμιση των προγραμμάτων και την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, για την προσαρμογή των απαιτήσεων μάθησης στις ιδιαιτερότητες των μαθητών

Το ζητούμενο για το σημερινό σχολείο, που είναι ενταγμένο στο περιβάλλον των τεχνολογιών πληροφόρησης και την κοινωνία της γνώσης, είναι το πώς ο μαθητής θα αποκτήσει την ικανότητα να αξιοποιεί τη γνώση κριτικά, αναλυτικά και συνθετικά, ώστε να παράγει νέες ιδέες και να συμβάλει στην ανανέωση και στην εξέλιξή της.

4. Διαπολιτισμικός ρόλος του διευθυντή

Στο σημερινό πολυπολιτισμικό σχολείο η άσκηση διοίκησης θα πρέπει να βασίζεται στην αναγνώριση της ετερότητας, στην αποδοχή των άλλων λαών και πολιτισμών, ώστε να μην ενθαρρύνονται οι συγκρούσεις και η διατήρηση των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων¹². Η πολυπολιτισμικότητα είναι πια σήμερα το δεδομένο, η διαπολιτισμικότητα είναι το ζητούμενο και αναφέρεται στους στόχους παιδαγωγικούς, πολιτικούς και κοινωνικούς, που θα αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί λόγω της μετανάστευσης.

Το σχολείο επομένως έχει να αντιμετωπίσει τις κοινωνικές και θρησκευτικές προκαταλήψεις, τις διακρίσεις φύλου, γλώσσας, πολιτισμού, θρησκείας μέσα από τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Ο διευθυντής ενός πολυπολιτισμικού σχολείου θα πρέπει να αναπτύξει μια αποτελεσματική παιδαγωγική πολιτική, θέτοντας ως στόχους:

- Τη βελτίωση της σχολικής επίδοσης και ενίσχυση της αυτοαντίληψης των παιδιών των μεταναστών
- Την καλλιέργεια του σεβασμού, της ανεκτικότητας και της θετικής στάσης απέναντι στα άτομα διαφορετικής πολιτισμικής, φυλετικής και θρησκευτικής προέλευσης
- Την ανάπτυξη στους μαθητές της ικανότητας να εξετάζουν εκπαιδευτικά και κοινωνικά φαινόμενα και γεγονότα μέσα από την οπτική διαφόρων πολιτισμών και όχι μόνον του κυρίαρχου πολιτισμού.

Επομένως ο διευθυντής είναι φορέας αυτής της αλλαγής, της σχολικής αναμόρφωσης, που χρειάζεται να συνοδευτεί από αλλαγές στα σχολικά προγράμματα,

¹¹ Ρομπόλη, Σ. – Δημουλά, Κ. «Παγκοσμιοποίηση», *Σχολείο και Αγορά Εργασίας*. Στο: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pyijpA1IcecJ:users.sch.gr> (προσπελάστηκε στις 23-11-2010).

¹² Γεραρής, Η. – Μπαλτατζής, Δ. *Ο σύγχρονος ρόλος του διευθυντή στην πολιτισμική και διαπολιτισμική ζωή του σχολείου*. Πρακτικά 1^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Διοίκησης της Εκπαίδευσης. Άρτα 2006. Στο: Διεθνής Παιδαγωγική Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη.

στη μεθοδολογία, στο εκπαιδευτικό υλικό, κάτι όμως που χρειάζεται χρόνο και οικονομικούς πόρους, για να πετύχει.

5. Μετασχηματιστικός ρόλος του διευθυντή

Σήμερα είναι πλέον σαφές ότι για την αποτελεσματική διεύθυνση μιας σχολικής μονάδας απαιτείται η επιτυχής εισαγωγή καινοτομιών και αλλαγών, τόσο σε επίπεδο διοίκησης του σχολείου, όσο και στη διδακτική διαδικασία¹³.

Αλλαγή – καινοτομία ορίζεται η οποιαδήποτε πρακτική, που θεωρείται ως κάτι το νέο, το καινούργιο, προκειμένου να βρεθούν λύσεις σε ένα εκπαιδευτικό πρόβλημα. Η εισαγωγή καινοτομιών προϋποθέτει την τροποποίηση των κρατούντων πρακτικών και αντιλήψεων, για την επίτευξη των επιθυμητών μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Ο αποτελεσματικός διευθυντής είναι «μετασχηματιστικός ηγέτης», είναι ο κύριος φορέας καινοτομιών, πρωτοβουλιών και αλλαγών στο σχολείο, των οποίων η επιτυχία είναι άμεσα συνδεδεμένη με το προσωπικό του ενδιαφέρον. Ο διευθυντής – μετασχηματιστικός ηγέτης αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες, αναφορικά με την αποτελεσματικότητα της σχολικής μονάδας, εφόσον ο βαθμός της δικής του αποτελεσματικότητας είναι άρρηκτα δεμένος με την αποτελεσματικότητα του σχολείου.

Βιβλιογραφία

Γεραρής, Η. – Μπαλτατζής, Δ. *Ο σύγχρονος ρόλος του διευθυντή στην πολιτισμική και διαπολιτισμική ζωή του σχολείου*. Πρακτικά 1^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Διοίκησης της Εκπαίδευσης. Άρτα 2006. Στο: Διεθνής Παιδαγωγική Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη.

Γεωργογιάννης, Π. Διαπολιτισμικότητα κα Διαπολιτισμική Εκπαίδευση.(2008).Στο: Π. Γεωργογιάννης (επιμελ.) *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Βηματισμοί για μια αλλαγή στην εκπαίδευση. Τόμος 7^{ος}* Πάτρα 2008 σ.σ. 31-41.

Επιτήδειος, Γ. *Δύο ορισμοί για την παγκοσμιοποίηση*. Στο: <http://www.gepiti.com/filoi/articles/global.htm> (προσπελάστηκε στις 19-11-2010).

Καλεράντε, Ε. Από τη διεύθυνση του τυπικού σχολείου στη διεύθυνση της πολύπλοκης σχολικής μονάδας. Δομικές αναδιατάξεις και επαναπροσδιορισμοί όλων. (2010). Στο: Π. Γεωργογιάννης (επιμελ.) *Στελέχη Εκπαίδευσης και Αξιολόγηση. Βηματισμοί για μια αλλαγή στην εκπαίδευση. Τόμος 14^{ος}*. Πάτρα 2010 σ.σ. 187-193.

Κονδύλης, Π. *Η παγκοσμιοποίηση ως ιδεολογική κατασκευή*. Στο: <http://kondylis.wordpress.com/2009/01/06/mondialisation/> (προσπελάστηκε στις 19-11-2010).

¹³ Μαρκαντώνης, Χ. *Ο καινοτόμος και αποτελεσματικός εκπαιδευτικός ηγέτης*. Πρακτικά Συνεδρίου Διοίκησης της Εκπαίδευσης. Άρτα 2008. Στο: Διεθνής Παιδαγωγική Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη.

- Λέκκας, Α.-Μαρκέτου, Μ. (2008) Διαπολιτισμική Εκπαίδευση στο Δημοτικό Σχολείο. Θεωρία και εφαρμογή. Στο: Π. Γεωργογιάννης (επιμελ.) *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Βηματαίμοι για μια αλλαγή στην Εκπαίδευση. Τόμος 7^{ος}* Πάτρα 2008 σ.σ. 81-88.
- Μαρκαντώνης, Χ. *Ο καινοτόμος και αποτελεσματικός εκπαιδευτικός ηγέτης*. Πρακτικά Συνεδρίου Διοίκησης της Εκπαίδευσης. Άρτα 2008. Στο: Διεθνής Παιδαγωγική Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη.
- Ρομπόλη, Σ. – Δημουλά, Κ. «Παγκοσμιοποίηση», *Σχολείο και Αγορά Εργασίας*. Στο: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pyijpA11cecJ:users.sch.gr> (προσπελάστηκε στις 23-11-2010).